

CITEVA PREZENȚE NOTABILE ALE LUI IULIU MANIU LA ALBA IULIA

Iuliu Maniu, personalitate de primă mărime a vieții noastre politice de la sfârșitul secolului trecut și din prima jumătate a secolului nostru, poate fi comparat, credem noi, ca longevitate politică, doar cu George Barițiu. Născut la 9 ianuarie 1873 pe meleagurile sălăjene, el va fi destul de repede adoptat pe meleagurile Albei, unde va cunoaște, mai apoi, afirmarea și cele mai mari satisfacții ca om politic.

Nepot, pe filiera tatălui, a marelui ideolog al revoluției pașoptiste transilvănene care a fost Simion Bărnuțiu, el va fi trimis de familie să urmeze cursurile primare în celebrele școli românești de la Blaj. Aceasta putea să se întâmple, desigur, doar la începutul deceniului nouă al veacului trecut.

Ce influență a avut prezența în Blaj și educația primită acolo asupra micului școlar Maniu nu putem stabili în prezent, dar le putem bănuși prin ceea ce a devenit acesta mai târziu.

Pentru scurt timp, legătura cu Blajul va fi întreruptă, prin plecarea sa la Liceul reformat din Zalău, ale cărui cursuri le va absolvi în anul 1890 și, mai apoi, la cursurile universitare de drept de la Cluj, Viena și Budapesta¹. În vara anului 1892 legăturile cu Blajul se vor relua, este adevărat, deocamdată în scris. Tînărul student, absolvent al celui de al doilea an, probabil la Cluj, cerea o bursă de studii din fondurile administrate de către Mitropolia greco-catolică română din Blaj. I se acordă o bursă anuală de 400 florini din fondul Suluțian². În anii următori cererile se vor repeta, dar vor fi trimise din locuri diferite. Astfel la 21 iulie 1893 expedierea se face din Viena³, iar în anii 1895—1896 din Budapesta⁴.

Încă din studenție I. Maniu intră în viața politică. În anul 1892 participă la Congresul studențesc de la Roman, ca reprezentant al studențimei ardeleni. În anii următori, 1893—1895, ia parte activă la agitațiile provocate de Replică și Memorandum. În 1895, fiind la Budapesta, înființează societatea studenților români, sîrbi, și slovaci, al cărui scop era lupta comună împotriva politicii de maghiarizare promovată de către autoritatea centrală, devenind președintele acesteia⁵.

¹ *Sematismul veneratului cler al Arhidiecesei Metropolitane greco-catolice române de Alba Iulia și Făgăraș pre anul Domnului 1900— De la Sânta Unire 200—*, Blaj, 1900, p. 721; *Minerva — Enciclopedia Română*, Cluj, 1929, p. 646.

² Filiala Arh. Stat. Alba, fond Mitropolia greco-catolică română de Alba Iulia și Făgăraș din Blaj, registratura generală, protocolul actelor din anul 1892, Nr. inv. 85, Nr. de înregistrare 3495 din 31 august 1892.

³ *Ibidem*, protocolul actelor din anul 1893, Nr. inv. 86, Nr. de înregistrare 2549 din 1 august 1893 și 3272 din 9 septembrie 1893.

⁴ *Ibidem*, protocolul actelor din anii 1894, Nr. inv. 87, Nr. de înregistrare 2623 din 7 iulie 1894; 1895, Nr. inv. 88, Nr. de înregistrare 2476 din 23 iunie 1895 și 4145 din 17 septembrie 1895; 1896, Nr. inv. 89, Nr. de înregistrare 2101 din 21 mai 1896; actul cu Nr. de înregistrare 2101 din 21 mai 1896, filele 1—2.

⁵ *Minerva — Enciclopedia Română*, p. 647.

Într-un ordin confidențial al ministrului cultelor și instrucțiunii din Budapesta, Dr. Wlaszics Gyula, adresat mitropolitului Victor Mihali din Blaj, la 8 decembrie 1895, se arată că I. Maniu agită spiritele pentru a strica armonia dintre naționalitățile din statul ungar, că a organizat trimiterea de telegrame șefilor de partide ale naționalităților ce au participat la Congresul din august 1895 de la Budapesta, unde s-a realizat alianța româno-sârbo-slovacă împotriva politicii de maghiarizare forțată a naționalităților din Ungaria și că a scris un articol în ziarul „Tribuna”, în care acuză statul și nobilimea că a ținut naționalitățile în bezna închisorilor ca pe martiri. Drept urmare, se cerea suspendarea bursei de 400 florini din fondul Suluțian, lucru ce nu s-a întimplat însă⁶.

În primăvara anului 1896 își ia doctoratul în drept la Budapesta, cu sprijinul financiar al lui I. Micu Moldovan, pe atunci vicar general al Mitropoliei greco-catolice din Blaj, cu care se pare că se cunoștea mai demult și cu care era în relații oarecum intime, întrucât i se adresează cu „bade”⁷. În același an, ca un semn al recunoașterii meritelor sale politice, I. Maniu a fost ales ca membru în comitetul Partidului Național Român din Transilvania⁸.

Peste 2 ani, în 1898, își ia examenul de avocat și candidează la postul de avocat arhiepiscopial de la Mitropolia greco-catolică din Blaj, devenit vacant. În ședința din 1 noiembrie 1898 a Consistoriului din Blaj, în urma refuzului Dr. S. Cicio Pop de la Arad de a mai candida pe post, I. Maniu a fost preferat, prin votul a 6 canonici, din 7 prezenți, restului de 9 candidați, care au primit răspunsuri negative. De menționat că la ședința consistorială au fost prezenți și mitropolitul V. Mihali, precum și vicarul general I. Micu Moldovan⁹.

Cu data de 14 noiembrie 1898 își preia funcția și se mută de la Șimleu Silvaniei la Blaj¹⁰. Iată-l, deci, reîntors în „Mica Romă”, centrul cultural al românilor din Transilvania, funcție care avea însă și un puternic substrat politic, după mai puțin de un deceniu și jumătate. Va locui și va activa aici ca avocat arhiepiscopial, profesor de drept civil la Academia teologică greco-catolică și jurist consult al băncii locale „Patria”, timp de 20 de ani, pînă la sfîrșitul anului 1918, cu excepția perioadei 15 octombrie 1915 — noiembrie 1918, cînd a fost mobilizat în armata austro-ungară și trimis pe fronturile rusești și italian¹¹.

În legătură cu mobilizarea sa în armată merită să amintim repetatele intervenții ale Mitropoliei greco-catolice din Blaj pe lângă ministerul cultelor și instrucțiunii de la Budapesta, din perioada 31 mai — 25 august 1915,

⁶ Idem; loc. cit., fond cit., Cabinetul mitropolitului, dos. Nr. 1030/1895, filele 2—3; *Istoria României în date*, lucrare colectivă coordonată de C. Giurescu, București, 1971, p. 266.

⁷ *Minerva* — *Enciclopedia Română*, p. 647; Șematismul ... 1900, p. 721, loc. cit., fondul personal I. Micu Moldovan, dos. Nr. 115/1896 filele 1—2.

⁸ *Minerva* — *Enciclopedia Română*, p. 647.

⁹ Loc. cit., fond Mitropolia greco-catolică Blaj, Consistoriu, procese verbale de ședință, dos. Nr. 2/1898, Nr. crt. 2880.

¹⁰ *Ibidem*, registratura generală, acte înregistrate Nr. 5647/1898, filele 1—9; Protocolul actelor pe anul 1898, Nr. inv. 91, Nr. de înregistrare 5373, 5603, 5647; Șematismul ... 1900, pp. 721—722; *Minerva* — *Enciclopedia Română*, p. 647.

¹¹ *Minerva*, *Enciclopedia Română*, p. 647; Șematismul ... 1900, pp. 103; 722.

pentru scutire. Răspunsurile au fost însă negative, din motive „principiale”. Mai mult chiar, ministrul cerea ca Iuliu Maniu să fie „îndemnat a lupta pentru apărarea patriei”¹². De pe front, Maniu va ține legătura în scris cu metropolitul și cu Consistoriul din Blaj¹³.

Alba Iulia, fosta capitală a Transilvaniei, și, de la anul 1600, simbol al unității de neam, se afla la 35 de km de Blaj.

Nu ne-am propus să stabilim de câte ori a fost I. Maniu la Alba Iulia, lucru de altfel imposibil, avind în vedere faptul că el se deplasa frecvent acolo pentru procesele ce le susținea la tribunalul comitatens din localitate, pentru propaganda electorală ce o desfășura în zonă (să nu uităm că el a fost deputat al circumscripției electorale Vințul de Jos în perioada 1906–1910),¹⁴ pentru a răspunde obligațiilor de deputat în parlamentul maghiar și pentru diferite întruniri cu fruntașii politici români, sau pentru a participa la marile adunări ale românilor din zonă și din alte părți ale Transilvaniei, cu caracter protestatar față de politica de asuprire națională a guvernanților.

Ne-am propus să reliefăm doar câteva din prezențele sale în istoricul oraș și anume, cele în care s-a manifestat public sau a avut un rol deosebit.

Astfel, îl vom găsi pe Iuliu Maniu prezent la Congresul de la Alba Iulia a românilor din Transilvania din 11 iunie 1912, care a protestat împotriva înființării episcopiei greco-catolice de Hajdudorog, cu limbă de oficiere maghiară, încercare a autorităților de a maghiariza forțat și biserica greco-catolică românească. Aici, alături de ceilalți fruntași politici români, G. Pop de Băsești, St. Cicio Pop, V. Lucaciu, Al. Vaida-Voevod, el a rostit o cuvîntare care a depășit simplul protest pe teme religioase, vizînd drepturile naționale ale românilor.¹⁵

Rolul cel mai mare însă îi va reveni lui Iuliu Maniu în zilele realizării Marii Uniri din anul 1918.

După eșuarea tratativelor de la Arad, din zilele de 13–14 noiembrie 1918, purtate între C.N.R. Central și delegația guvernului maghiar, condusă de ministrul Jászi Oskár, tratativă care a fost chemat de urgență de la Viena și I. Maniu și după ce, la 15 noiembrie 1918, C.N.R. Central a lansat comunicatul prin care se anunță convocarea în curînd a Adunării Naționale, în cadrul acestuia s-au purtat discuții aprinse unde să fie locul de convocare. Atît argumentele de ordin istoric, cit și cele privind condițiile de siguranță, au decis pentru Alba Iulia. Pentru a se consulta cu Consiliul Național Român din localitate dacă își poate asuma răspunderea unei organizări de o asemenea amploare este trimis la Alba Iulia I. Maniu. Acesta sosește în oraș în ziua de 17 noiembrie 1918 și după ce informează Consiliul Național local despre intenția C.N.R. Central de a convoca Marea Adunare Națională în „vechea Capitală a Ardealului”, stabilește cu acesta pregătirile ce trebuiau făcute, urmînd ca problemele de mînanunt să fie rezolvate pe parcurs, cu conducerea centrală. Aflînd despre destoinicia locotenentului Ovidiu Gitta, în formarea gărzilor naționale române din statele de la sud de Mureș, Maniu îi cere acestuia să formeze o companie de onoare pentru ceremoniile prilejuite de Marea Adunare Națională. De asemenea, el a transmis consiliului național local dorința C.N.R. Central ca la Adunare să fie convocat cit mai mult popor în haine de sărbătoare.

Profitînd de deplasare, Maniu se repede, în ziua următoare, 18 noiembrie, pînă acasă, la Blaj, unde, în după-masa zilei, va expune în fața unei adunări a fruntașilor locali scopul misiunii sale. Referindu-se la motivele care au determinat alegerea Albei Iulia ca loc al Adunării Naționale, el a pronunțat cuvintele: „Ghiciți, desigur, de ce acolo! Lucrați din răsputeri ca adunarea aceasta să fie vrednică de neamul românesc”¹⁶.

¹² Loc. cit., fond. cit., registratura generală, acte înregistrate, Nr. 5934/1915; protocolul actelor pe anul 1915, Nr. inv. 123–124, Nr. de înregistrare 3071 din 2 iunie; 5114 din 21 august; 5934 din 9 septembrie; 6727 din 3 octombrie; 6820 din 9 octombrie.

¹³ Idem, acte înregistrate, Nr. 3141/1916; Cabinetul mitropolitului dos. Nr. 1795/1918.

¹⁴ Idem, acte înregistrate, Nr. 6022/1906; Protocolul actelor pe anul 1906, Nr. inv. 105, Nr. de înregistrare 6123 din 20 septembrie; *Minerva — Enciclopedia Română*, p. 647; N. Josan, *Județul Alba — prezență de prim rang în lupta pentru libertate și unitate națională (1849–1914)*, în *Alba Iulia — 2000*, Alba Iulia, 1975, pp. 333–334.

¹⁵ N. Josan, *op. cit.*, p. 337; *Istoria României în date*, p. 293;

¹⁶ I. Pleșa, *Contribuția maselor din județul Alba la realizarea actului Unirii Transilvaniei cu România, din 1 Decembrie 1918*, în *Alba Iulia — 2000*, pp. 419–423; I. Pleșa, *Colaborarea consiliilor naționale române din comitetul Alba Inferioară cu Consiliul Național Român*

La 30 noiembrie 1918, în preziua Marii Adunări Naționale, fruntașii politici români sosiți la Alba Iulia s-au întrunit într-o ședință preliminară, pentru a discuta proiectul de rezoluție și, implicit, condițiile Unirii.

În cadrul ședinței, I. Maniu și-a exprimat opinia că misiunea Adunării Naționale este de a proclama unirea tuturor românilor într-un singur stat. Nu trebuie puse condiții în această privință, dar trebuie recunoscută necesitatea unei etape de tranziție. După cite afirmă în memoriile sale Dr. Z. Muntean, avocat din Alba Iulia, participant la ședința preliminară din 30 noiembrie 1918, Iuliu Maniu avea pe atunci funcția de secretar general al P.N.R. și a avut un rol hotărâtor în curmarea discuțiilor ce păreau fără sfârșit și care amenințau, la un moment dat, să ducă la eșuarea întregii pregătiri. El a sîstat discuțiile afirmînd că Marea Adunare Națională are mandatul din partea poporului de a proclama Unirea. Atît și nimic mai mult. Restul sînt chestiuni de amănunt, secundare, ce urmează a fi rezolvate de către Constituanta României Mari. În fața acestei intervenții enegrice toți cei prezenți au izbucnit în aplauze și în strigăte de: „Trăiască România Mare”.¹⁷

A doua zi, la 1 Decembrie 1918, în cadrul Adunării Naționale, Iuliu Maniu a făcut parte din grupul celor privilegiați să ia cuvîntul, reliefînd legitimitatea Adunării și a hotărîrilor ei.¹⁸

După cum se știe, la 2 decembrie 1918, Marele Sfat Național ales cu o zi înainte, s-a întrunit în prima sa ședință, prilej cu care a procedat la alegerea din rîndurile sale a unui comitet executiv permanent care să conducă afacerile curente din teritoriile unite cu România, pînă la realizarea faptică a Unirii sub toate aspectele, care s-a numit Consiliul Dirigent. Ca președinte al acestuia a fost desemnat I. Maniu. După depunerea jurămîntului în fața episcopului Ion Papp, el a mulțumit Marelui Sfat Național pentru încredere și a făcut promisiunea „că activitatea ce vor desfășura va fi condusă numai de interesele superioare ale neamului românesc și roagă conlucrarea tuturor românilor pentru a putea îndeplini opera ce l-i s-a încredințat”.

În după-masa aceleiași zile, Consiliul Dirigent a ținut prima sa ședință, de organizare. Cu acest prilej, I. Maniu a fost reconfirmat ca președinte, repartizîndu-i-se și Resortul de Interne. El a relevat răspunderea politică, juridică, morală și materială a fiecărui membru al consiliului, a cerut șefilor de resoarte să nu se amestece în treburile celorlalți, dar personal să fie informat asupra tuturor problemelor principale și speciale ale resoartelor.

Consiliul Dirigent a ținut ședințe la Alba Iulia între 2 și 4 decembrie 1918. Printre primele acțiuni a fost și aceea de a comunica în scris guvernului maghiar hotărîrea M.A.N. de unire cu România și constituirea sa. La 3 decembrie, printre alte probleme, s-a hotărît și preluarea administrației locale, fără însă a se folosi forța, dîndu-se ordine, în acest sens, CNR comitatense.¹⁹ În consecință, în ședința sa din 4 decembrie 1918, în condițiile în care Consiliul Dirigent își mai desfășura încă lucrările la Alba Iulia, consiliul național român local hotărăște preluarea administrației orașului, printr-o delegație formată din președintele său și încă noi membrii. Aceasta urma să ceară predarea primăriei și depunerea jurămîntului de fidelitate față de Consiliul Dirigent de către personalul aflat în funcțiune. În ziua de 5 decembrie operațiunea s-a și executat, fiind instalat pe postul de primar Dr. C. Velican, membru al CNR local, pe postul de căpitan al poliției O. Gitta, iar pe cel de primcăpitan R. Patitia junior.²⁰

Astfel, apreciem că Alba Iulia a fost prima localitate din Transilvania în care administrația locală a fost preluată de români, după actul istoric din 1 Decembrie 1918.

Central din Arad pentru pregătirea Adunării Naționale de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, în Zividava, VII, 1977, pp. 254–256; Viorica Iascu, M. Știrban, Consiliul Național Român din Blaj (noiembrie 1918–ianuarie 1919) – Protocoale și acte – I, Cluj-Napoca, 1978, pp. 109; 111; 112.

¹⁷ St. Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, II, București, 1983, pp. 179–182.

¹⁸ I. Pleșa, *1 Decembrie 1918 – o zi din istoria orașului Alba Iulia, o zi din istoria poporului român*, în *Alba Iulia – 2000*, p. 436; *Marea Adunare Națională întrunită în ziua de 1 Decembrie 1918. Acte și documente*, tipăritură din anul 1929 cuprinsă în fondurile Prefectura județului Alba, registraturii generală, acte înregistrate, Nr. 6120/1929 și Primăria orașului Abrud, acte inventariate Nr. 2/1929.

¹⁹ Gh. Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918–1920)*, Cluj-Napoca, 1985, pp. 17, 19, 23, 25–26, 45, 125.

²⁰ L. Palihovici, *Situația politică dintre cele două războaie mondiale, în Alba Iulia – 2000*, p. 464.

Din cartea poștală trimisă la 4 decembrie 1918 soților Velican din Alba Iulia, prin care cei 12 membri ai Consiliului Dirigent, în frunte cu Iuliu Maniu, prezenți în localitate, mulțumesc acestora pentru ospitalitatea oferită în scopul ținerii primelor ședințe de lucru rezultă că etapa alba-iuliană s-a terminat.²¹ Se pare că în aceea zi membrii consiliului au plecat, în scopuri de pregătire, pe la casele lor, urmînd să se reîntînească pe ziua de 9 decembrie la Sibiu. Într-adevăr, la 9 decembrie, Andrei Birseanu, președintele CNR comitatens din Sibiu, va rosti în fața membrilor Consiliului Dirigent un cuvînt de bun sosît.²² Și totuși, este posibil ca o parte dintre membrii consiliului, printre care și Iuliu Maniu, să mai fi rămas două zile în Alba Iulia, intrucît numai aici se putea întocmi memoriul semnat la 6 decembrie 1918 de către președinte, cu referire la consecințele nefaste ale convenției militare de la Belgrad pentru transpunerea în realitate a dreptului la autodeterminare al poporului român, împreună cu anexele sale.²³

La 7 decembrie 1918 Iuliu Maniu se afla la Blaj, intrucît în aceea zi el depune la Mitropolia greco-catolică din localitate o cerere, prin care solicită prelungirea concediului, neputîndu-și recupa postul de avocat arhidiecezan din cauza noii funcții politice, cea de președinte al Consiliului Dirigent. Luînd la cunoștință, cu satisfacție, cele cuprinse în cerere, Consistoriul metropolitan îi va aproba, la 28 decembrie, prelungirea concediului pe o perioadă nedeterminată. De altfel, la 1 martie 1919, din Sibiu, I. Maniu va cere pensionarea, susținîndu-și cererea cu un certificat medical.²⁴ El avea, în acel moment, 46 de ani și peste 20 de ani vechime în serviciu.

După evenimentele Marii Uniri din anul 1918, Alba Iulia, ca simbol al unității naționale, va deveni un puternic suport în propulsarea lui I. Maniu, ca om politic în România, precum și a partidului său (P.N.R., iar din 1926 P.N.Ț.).

De altfel, în urma alegerilor parlamentare din luna noiembrie 1919, el va ajunge senator de Alba Iulia în Parlamentul țării. În următorii ani, Maniu va prefera Alba Iulia pentru organizarea unor mari adunări ale partidului său în scopuri electorale și de propagandă.

Astfel, la 24 aprilie 1920 are loc aici un congres al P.N.R. cu 460 de delegați, care au venit să-i asculte pe I. Maniu, V. Goldiș, Șt. Cicio Pop și pe ceilalți fruntași ai partidului. În anul următor, 1921, la 18 septembrie, PNR a organizat la Alba Iulia o mare adunare populară, cu circa 5000 de participanți din oraș și din satele înconjurătoare, atrași din nou de prezența lui Iuliu Maniu și a altor fruntași ai partidului.

Un alt congres al PNR la Alba Iulia va fi proiectat pentru mijlocul lunii octombrie 1922, dar el va fi amînat din cauza serbărilor din 15 noiembrie, ale încoronării regelui Ferdinand și reginei Maria, ca suverani ai tuturor românilor, serbări la care Iuliu Maniu și ceilalți fruntași ai partidului său nu au participat. Motivul acestei demonstrații, considerate jignitoare la adresa familiei regale, era nesatisfacerea speranței în formarea unui guvern de coaliție în care să fi fost reprezentat și PNR, și căruia să i se fi încredințat organizarea serbărilor încoronării.²⁵

O altă mare adunare organizată la Alba Iulia, de data aceasta de către PNT, a fost cea din 6 mai 1928, prin care s-a urmărit forțarea Partidului Liberal, de guvernămint, să părăsească puterea. Cei aproximativ 100.000 de oameni, majoritatea țărani, care au participat, au demonstrat capacitatea organizatorică a PNT și marea popularitate a lui Iuliu Maniu. De altfel, el însuși a adresat un apel de participare „Fraților din județul Alba”, cărora le cerea să lupte pentru a fi vrednici de părinții lor.

În discursul său la adunare, Iuliu Maniu a condamnat Partidul Liberal și politica sa, caracterizată ca fiind antipopulară. Întrucît național-țărăniștii nu participau la lucrările parlamentului, boicotîndu-l, s-a hotărît ca adunarea să-l înlocuiască, luîndu-și denumirea de „Adunarea Națională a poporului român”.

²¹ Fotocopie aflată la Muzeul Unirii din Alba Iulia, originalul presupunîndu-se că se află în patrimoniul Muzeului Național din București.

²² Gh. Iancu, op. cit., p. 23.

²³ *Ibidem*, pp. 105–107.

²⁴ Arh. Stat. Alba, fondul Mitropolia greco-catolică Blaj, protocolul actelor pe anul 1918, Nr. inv. 129–130, Nr. de înregistrare 5855 din 7 decembrie; registratura generală, acte înregistrate, Nr. 832/1919.

²⁵ V. Moga, C. I. Stan, *Încoronarea regelui Ferdinand I la Alba Iulia. Jubileul de 70 de ani al Catedralei Încoronării 15 octombrie 1922–15 octombrie 1992*, în *Îndrumător pastoral al Episcopiei ortodoxe române din Alba Iulia*, XV, număr jubiliar, Alba Iulia, 1992, pp. 3–5.

În fața pericolului ca o parte din mulțimea exaltată să intrprindă un marș asupra Bucureștiului pentru a sili guvernul să demisioneze, I. Maniu și alți moderați din partidul său au anihilat intenția și au îndemnat pe participanți, ca în grupuri mici, să plece acasă, urmând ca deciziile cum să se acționeze în continuare să le ia conducerea partidului. În acest sens, s-a admis și colaborarea cu autoritățile statului.²⁶

În sfârșit, mai semnălm prezența la Alba Iulia a lui Iuliu Maniu, la marile serbări naționale din 20 mai 1929, consacrate jubileului de 10 ani de la Marea Unire. De data aceasta, el avea satisfacția de a fi organizatorul principal al serbărilor și de a participa la ele ca șef al guvernului României. În Sala Unirii, în prezența familiei regale, regenți, parlamentari, guvernului, diplomaților, a unor invitați de peste hotare și a personalităților din întreaga Românie, el a pronunțat un impresionant discurs în care a relevat caracterul creator al jertfelor eroilor Unirii și consecințele politice ale acestui act, în deceniul sărbătorit. „Unitatea națională este înfăptuită. Reforma agrară este realizată. Votul obștesc este un drept statornic. . . . Stăpîni în țara noastră suntem liberi a ne folosi cu vrednicie de bogățiile ei . . .”²⁷

Din cauza frământărilor politice existente în sinul partidului său și datorită faptului că manifestarea s-a organizat sub auspiciile guvernului liberal condus de Gh. Tătărăscu, I. Maniu va lipsi de la ultima mare adunare cu caracter național organizată la Alba Iulia, înaintea instaurării celor trei dictaturi, cea din 14 octombrie 1937, prilejuită de dezvelirea monumentului „Horea, Cloșca și Crișan” (150 de ani de la moartea martirilor neamului).²⁸

Desigur, personalitatea lui Iuliu Maniu, poate fi revendicată, sub diferite aspecte, peste tot unde l-au purtat pașii și unde a acționat în îndeluni gata sa activitate. Ea însă nu poate aparține decît națiunii și poporului român, singurul în drept să-i judece faptele. Desigur, în aprecierea opere politice a lui Iuliu Maniu, istoricii noștri trebuie să fie obiectivi, dar judecata trebuie făcută în funcție de condițiile concrete ale timpului în care a trăit și activat acesta și nu după cum credem noi astăzi că ar fi trebuit să acționeze. Față de o asemenea personalitate, care a activat cu luciditate timp de 6 decenii, în condiții interne și internaționale dintre cele mai complexe și mai diferite, controversale sînt firești.

Pentru noi, cei de pe meleagurile Albei, I. Maniu rămîne, însă, înfăptuitorul principal al Marii Uniri. Nu s-a ținut cont de acest lucru atunci cînd „marea neagră” a dicaturii, cum o numea regretatul nostru profesor și istoric Eugen Hulea, l-a eliminat din calea ei.

Astăzi, aici, pe meleagurile sale natale, cu prilejul dublei sale comemorări, este bine să ne aducem aminte de înțeleptele cuvinte ale poporului nostru: „cele bune să se adune, cele rele să se spele”.

IOAN PLEȘA

IULIU MANIU AT ALBA IULIA

(Summary)

The author deals with a period from Iuliu Maniu's life spent in Alba Iulia, his connections with the bishop's center of Blaj. After graduating the University of Budapest Iuliu Maniu became doctor in law. After November 1918 he worked as a lawyer at the Greek-Catholic

²⁶ C. I. Stan, *Adunarea de la Alba Iulia a Partidului Național Tărănesc din 6 mai 1928*, în *Apulum*, XXI, 1983, pp. 354–364.

²⁷ V. Moga, *Serbările Unirii, Alba Iulia 20 mai 1929*, în *Apulum*, XXII, 1985, p. 273.

²⁸ L. Palihovici, *Monumentul „Horea, Cloșca și Crișan” din Alba Iulia*, în *Apulum*, XVIII, 1980, p. 559; Ziarul „Unirea Poporului”, Blaj, Nr. 43 din 24 octombrie 1937, p. 2.

Metropolitan Center of Blaj, a civil law professor at the Greek-Catholic Institut in Blaj and a jurist at the local „Patria” bank.

Simultaneously his political activity is revealed starting from his student years up to his mobilisation in the Austro-Hungarian army, where he acted from October 15th 1915 up to the breaking up of Austro-Hungaria in 1918.

Further are presented the major events which determined his presence at Alba Iulia, his public appearances and his role in the major events of the day.

The work concludes with considerations about the personality and political work of Iuliu Maniu.